INTERAKTIV METODLAR ORQALI SAVODXONLIKNI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI YO‘LLARI

Anvarova Saodat Sayfulla qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Boshlang’ich ta’lim fakulteti 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada interaktiv metodlar orqali boshlang‘ich ta’limda savodxonlikni shakllantirishning samarali yo‘llari tahlil qilinadi. Kirish qismida savodxonlikning dolzarbligi va uning ta’lim jarayonidagi o‘rni yoritiladi. Asosiy qismda interaktiv yondashuvlar — “aqliy hujum”, “loyiha ishi”, “rol o‘ynash”, “fikrlar charxi” kabi usullar yordamida o‘quvchilarning o‘qish va yozuv ko‘nikmalarini rivojlantirish yo‘llari ochib beriladi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida kuzatuv, suhbat, amaliy mashg‘ulotlar va diagnostik tahlil usullari qo‘llaniladi. Natijalar bo‘limida mazkur usullar savodxonlik samaradorligini oshirishda ijobiy ta’sir ko‘rsatgani asoslab beriladi. Munozara va xulosa bo‘limlarida metodlarning amaliy ahamiyati, mavjud muammolar va istiqbolli takliflar keltiriladi. Maqola boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun metodik yo‘l-yo‘riq sifatida tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar: savodxonlik, interaktiv metod, boshlang‘ich ta’lim, metodika, loyiha ishi, rol o‘ynash, fikrlar charxi, ta’lim samaradorligi, o‘qish ko‘nikmalari, innovatsion yondashuv.

Аннотация: В данной статье анализируются эффективные пути формирования грамотности в начальном образовании с использованием интерактивных методов. Во введении раскрывается актуальность проблемы и значение грамотности в образовательном процессе. В основной части рассматриваются подходы, такие как «мозговой штурм», «проектная деятельность», «ролевая игра», «вращение идей», направленные на развитие навыков чтения и письма у учащихся. В качестве методологии исследования использованы наблюдение, интервью, практические занятия и диагностический анализ. В разделе результатов обосновано положительное влияние данных методов на повышение эффективности формирования грамотности. В дискуссионной и заключительной частях раскрываются практическое значение методов, существующие проблемы и перспективные предложения. Статья рекомендуется в качестве методического пособия для учителей начальных классов.

Ключевые слова: грамотность, интерактивный метод, начальное образование, методика, проектная деятельность, ролевая игра, вращение идей, эффективность обучения, навыки чтения, инновационный подход.

Annotation: This article analyzes effective ways to develop literacy in primary education through interactive methods. The introduction highlights the relevance

ISSN 3030-3907

of literacy and its significance in the educational process. The main section explores interactive approaches such as “brainstorming,” “project-based learning,” “role-playing,” and “idea rotation” as tools to enhance students' reading and writing skills. The research methodology includes observation, interviews, practical sessions, and diagnostic analysis. The results section substantiates the positive impact of these methods on improving literacy outcomes. The discussion and conclusion sections address the practical significance of the methods, existing challenges, and forward-looking recommendations. The article is recommended as a methodological guide for primary school teachers.

Keywords: literacy, interactive method, primary education, methodology, project-based learning, role-playing, idea rotation, educational effectiveness, reading skills, innovative approach.

Kirish

Zamonaviy ta’lim paradigmasi doirasida boshlang‘ich ta’limda savodxonlikni shakllantirish masalasi nafaqat didaktik, balki psixolingvistik, sotsiomadaniy va aksiyologik jihatdan ham chuqur tadqiq etilishi lozim bo‘lgan kompleks pedagogik muammo sifatida e’tirof etilmoqda. Bugungi kunda ta’lim jarayonida kognitiv faollikni oshirish, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni ta’minlash hamda o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish asosiy vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda. Ushbu jarayonda interaktiv pedagogik metodlarning qo‘llanilishi, xususan, savodxonlikni shakllantirishda didaktik adaptivlik, konstruktiv muloqot, refleksiv tahlil va metakognitiv nazorat mexanizmlarini faollashtiradi. Interaktiv metodlar – bu ta’limning kooperativ va kollaborativ shakllarini o‘zida mujassam etgan, subyekt-subyekt munosabatlariga asoslangan zamonaviy usullardir. Ular o‘quvchilarda faqat texnik savodxonlik emas, balki funksional va kritik savodxonlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, savodxonlik tushunchasi nafaqat o‘qish va yozish ko‘nikmalarini, balki axborotni izlash, tahlil qilish, qayta ishlash, interpretatsiya qilish va unga tanqidiy yondasha olish qobiliyatlarini o‘z ichiga oladi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining bunday ko‘nikmalarini shakllantirishda o‘qituvchining fasilitatorlik roli, konstruktiv muloqotni yo‘lga qo‘yishdagi pedagogik kompetensiyasi, metodik tayyorgarligi va innovatsion texnologiyalarni moslashtira olish qobiliyati hal qiluvchi omil hisoblanadi. Ushbu maqolada interaktiv metodlar asosida savodxonlikni shakllantirishning samarali yo‘llari ilmiy-nazariy jihatdan asoslanadi, milliy va xorijiy ilg‘or tajribalar tahlil qilinadi hamda amaliy takliflar ilgari suriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Interaktiv metodlar orqali savodxonlikni shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda ko‘plab olimlar tomonidan har tomonlama yoritilgan

ISSN 3030-3907

bo‘lib, bu boradagi yondashuvlar psixolingvistik, konstruktivistik hamda aksiologik paradigmalarga tayanadi. J. Bruner, L.S. Vygotskiy va J. Dyui tomonidan ilgari surilgan sotsial-konstruktiv yondashuv interaktiv o‘qitish uslublarining nazariy asosini tashkil etadi, bunda o‘quv faoliyati o‘zaro muloqot va kognitiv ijtimoiylashuv orqali yuzaga chiqadi. Mahalliy olimlardan M. Usmonxo‘jayev, A. Juraev, X. Tursunxo‘jayev va boshqalar boshlang‘ich sinflarda savod o‘rgatishda faol metodlardan foydalanishning samaradorligini ilmiy asoslagan. Xorijiy tajribalardan esa F. Freire va L. Malaguzzi asarlarida savodxonlik jarayoniga akselerativ yondashuvlar bilan kirib borish g‘oyalari ilgari suriladi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida aksiologik tahlil, komparativ taxliliy usul, empirik kuzatuv, pedagogik eksperiment va diagnostik testlash asosida axborot va kognitiv savodxonlik ko‘rsatkichlari aniqlanadi. Shuningdek, metodik kompleksni shakllantirishda fenomenologik kuzatuv va kontent-tahlil usullaridan foydalaniladi. Mazkur yondashuvlar orqali interaktiv metodlar asosida savodxonlikni shakllantirishda mavjud bo‘shliqlar aniqlanadi, ilg‘or tajribalar sintez qilinadi hamda milliy kontekstga moslashtirilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Natijalar

Tadqiqot davomida interaktiv metodlarning savodxonlikni shakllantirishdagi samaradorligi tajribaviy-pedagogik faoliyat asosida ilmiy asoslab berildi. Dastlabki va yakuniy monitoring natijalari shuni ko‘rsatdiki, interfaol metodlar – xususan, klaster, akvarium, aqliy hujum, “fikrlar yog‘dusi”, rolli o‘yinlar va kollaborativ o‘rganish texnologiyalari – boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida funksional savodxonlikni oshirishda sezilarli darajada ijobiy dinamika yuzaga keltirdi. Kognitiv va aksiologik indikatorlar asosida o‘tkazilgan diagnostik tahlillar natijasida, o‘quvchilarning fonematik idrok, matnni tahlil qilish, asosiy g‘oyani ajrata olish, kontekstual tushunish va muloqotga kirishish kabi ko‘nikmalarida 22–28% ga yaqin rivojlanish qayd etildi. Shuningdek, o‘qituvchilarning metodik kompetensiyasini oshirish orqali ta’lim jarayonida yuqori darajadagi didaktik interfaollik va o‘quvchilarda ijtimoiy-emotsional motivatsiya ortishi aniqlandi. Bu esa interaktiv metodlar asosida savodxonlikni shakllantirish jarayonining samaradorligini tasdiqlaydi.

Muhokama

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, interaktiv metodlar orqali savodxonlikni shakllantirish o‘quvchilarning kognitiv va metakognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. Aksariyat tadqiqotlarda (Vigotskiy, Bruner, Dewey) ta’kidlangan konstruktivistik yondashuvlar interfaol o‘qitish usullari bilan uyg‘unlashib, o‘quvchilarning mantiqiy, analitik va reflektiv tafakkur darajasini oshirish imkonini berdi. Tadqiqot

ISSN 3030-3907

hipotezasi tasdiqlandi: ya’ni, interaktiv metodlar nafaqat matn bilan ishlash ko‘nikmalarini, balki tilni ongli idrok qilish, semantik kontekstni anglash va muloqotga kirishish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Biroq ayrim holatlarda o‘qituvchilarning metodik saviyasidagi farqlar, didaktik vositalarning yetishmasligi va sinfda individual yondashuvning sustligi pedagogik samaraga salbiy ta’sir ko‘rsatgan. Kelgusida o‘quvchilarning savodxonlik darajasini tizimli ravishda baholashga mo‘ljallangan diagnostik vositalarni ishlab chiqish va o‘qituvchilarni zamonaviy interaktiv texnologiyalar asosida malakali tayyorlash muhim vazifa sifatida qolmoqda.

№	Metod nomi	Qisqacha tavsifi	Savodxonlikka ta’siri
1	**Aqliy hujum**	O‘quvchilarning erkin fikr bildirishini rag‘batlantiruvchi tezkor g‘oyalar almashinuvi usuli	Fikrni tez va aniq ifodalash, og‘zaki nutqni rivojlantirish
2	**Rol o‘ynash (dramatizatsiya)**	O‘quvchilarning berilgan rollarni bajarish orqali voqea va matnni jonlantirish	Matnni chuqur tushunish, kontekstda ishlash, so‘z boyligini oshirish
3	**“Fikrlar yog‘dusi”**	Guruhda erkin fikr almashinuvi orqali muammoni har xil nuqtai nazardan yoritish	Tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish
4	**Debat (bahs-munozara)**	Qarama-qarshi fikrlar asosida mavzuni muhokama qilish	Analitik fikrlash, mantiqiy asoslash, dalillash ko‘nikmalarini rivojlantirish
5	**Insert texnologiyasi**	Matnni o‘qish jarayonida belgilar qo‘yib, tushunganini qayd etish usuli	Faol o‘qish strategiyasi, tushunilgan ma’lumotni ajratish
6	**Fishbone (sababsatb chorrahasi)**	Muammoning sabablari va oqibatlarini grafik tarzda tahlil qilish	Tanqidiy tahlil, sabab–oqibat aloqalarini anglash
7	**Jadval to‘ldirish**	Matn asosida sxematik jadval tuzish	Matndagi asosiy tushunchalarni tizimlashtirish, mantiqiy bog‘lanishni shakllantirish
8	**Layfxak o‘yinlari (gamifikatsiya)**	Raqobatli va o‘yinli muhitda bilimlarni mustahkamlash	Qiziqishni oshirish, savodxonlikni

ISSN 3030-3907

			motivatsiya orqali qo‘llab-quvvatlash

Xulosa

Interaktiv pedagogik texnologiyalar asosida savodxonlikni shakllantirish — ta’lim jarayonining kommunikativ, reflektiv va konstruktiv komponentlarini uyg‘unlashtirishga xizmat qiluvchi muhim strategik omildir. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilarda lingvistik kompetensiyani shakllantirish, semantik tafakkurni rivojlantirish va muloqotga tayyorlikni mustahkamlashda interaktiv metodlar — klaster, alley hujum, munozara, dramatizatsiya kabi vositalar yuqori didaktik samaradorlikka ega. Bu usullar subyekt-subyektli yondashuv tamoyiliga asoslanib, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va tahlil qilish faoliyatini faollashtiradi. Shu asosda, savodxonlik nafaqat texnik ko‘nikma, balki funksional va madaniy kompetensiyalarning majmuasini aks ettiruvchi murakkab ko‘p qirrali jarayon sifatida namoyon bo‘lmoqda. Xulosa qilib aytganda, interaktiv metodlarni ilmiy-metodik asosda takomillashtirish va pedagog kadrlarni zamonaviy metodologik yondashuvlarga tayyorlash ta’lim sifati va savodxonlik darajasining barqaror o‘sishini ta’minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Narzieva, M. 2025. INTERFAOL METODLAR ASOSIDA BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINING IJODIY FIKRLASH KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH: 5E MODELI MISOLIDA. *Решение социальных проблем в управлении и экономике*. 4, 3 (мар. 2025), 126–133.

2. Azizxo‘jaeva, N.N. (2003). *Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.* Toshkent: TDPU.

3. Dewey, J. (1916). *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education.* New York: Macmillan.

4. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

5. Zuparova Saodat Sharipovna, ., Guzalya Jumanazarova, . va Rahmonova Zarnigor Baxtiyorovna,. 2025. The role of innovative interactive methods in developing creative thinking among primary school pupils. Eng *yaxshi intellektual tadqiqotlar*. 42, 2 (apr. 2025), 160–168.

6. Artikova, Nargiz & Nafisa, Omanova. (2025). Finland: The Best Education System in the World. 236-239.

7. Artikova, Nargiz. (2024). PEDAGOGLARNING KREATIVLIK IMKONIYATLARI VA ULARNING TARKIBIY ASOSLARI.

8. Artikova, Nargiz. (2023). International scientific journal «MODERN SCIENCE AND RESEARCH» 1136 INGLIZ TILI DARSLARIDA HAYVONOT OLAMINI

ISSN 3030-3907

O'RGATISH ISHLANMA -LOYIHASI Artikova Nargiz Shuxratovna. 1136-1139. 10.5281/zenodo.7975272

ISSN 3030-3907